

5. Коваленко Т.О. Виробництво органічної сільгосппродукції та сировини. URL: <http://www.agro-business.com.Ua/u-pravovomu-poli/2107-vyrobnytstvo-organichnoi-silgospproduktsiii-ta-syrovyny.html>.
6. Кулинич П.Ф. Виробництво органічної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції: земельно-правові аспекти. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 43, зб. наук. пр. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2009. С. 414–420.
7. Статівка А.М. Деякі правові питання органічного виробництва сільськогосподарської продукції. *Актуальні проблеми юридичної науки: зб. тез Міжнар. наук. конф. «Тринадцяті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 14–15 листоп. 2014 р.): [у 3 ч.]. Хмельницький, 2014. Ч. 3. С. 99–100.
8. Уркевич В.Ю. Актуальні правові питання органічного виробництва в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2013. Вип. 182(2). С. 22–28. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_prav_2013_182\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_prav_2013_182(2)_5).
9. Уркевич В.Ю. Про особливості правового регулювання виробничо-господарської діяльності з виробництва органічної сільськогосподарської продукції. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2015. Вип. 218. С. 30–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_prav_2015_218_6.
10. Уркевич В.Ю. Про принципи виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2014. Вип. 197(1). С. 56–63. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmu_prav_2014_197\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmu_prav_2014_197(1)_10).
11. Піддубна Д.С. Правове забезпечення захисту органічної продукції від генетично модифікованих організмів в Україні [Текст]: монографія / Піддубна Дар'я Сергіївна; Донец. юрид. ін-т. Кривий Ріг: Роман Козлов [вид.], 2015. 371 с.
12. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5-т. Т. 4: Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / за ред. Ю.С. Шемшученка. Харків: Право, 2008. 480 с.
13. Меженський В.М., Меженська Л.О. Сорти нетрадиційних плодових культур для виробництва органічної садовини. Наук. доповіді НУБіП. 2011. Вип. 7 (29). 11 с.
14. Гриник І.В., Кондратенко П.В. Наукові аспекти організації вирощування продукції органічного садівництва. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 10.

УДК 351.741:343.1

ПОПОВА О.В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ, ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ

У статті розглянуто пріоритетні напрями розвитку фермерських господарств, шляхи їх реалізації, державна підтримка, збільшення обсягів виробництва еко-продукції, приведення їх до міжнародних стандартів та вихід на міжнародні ринки.

Розглянуто органічне сільське господарство, інвестиційна привабливість сільськогосподарських регіонів.

Ключові слова: інвестиційна привабливість аграрного бізнесу, еко-продукція сільського господарства, економіка, державна підтримка.

В статье рассмотрены приоритетные направления развития фермерских хозяйств, пути их реализации, государственная поддержка, увеличение объемов производства эко-продукции, приведение их к международным стандартам и выход на международные рынки.

Рассмотрено органическое сельское хозяйство, инвестиционная привлекательность сельскохозяйственных регионов.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность аграрного бизнеса, эко-продукция, сельское хозяйство, экономика, государственная поддержка.

Priority directions of development of farms are considered in the article, ways of their realization, state support, increasing of production of volumes of eco-products, bringing of them to the international standards and exit around to international markets. Organic agriculture, investment attractiveness of agricultural regions is considered.

Key words: investment attractiveness of agrarian business, eco-products, agriculture, economy, state support.

Вступ. Україна має великі можливості як природного, так і економічного характеру для розвитку аграрного сектору.

Сільське господарство посідає визначні позиції в структурі економіки нашої країни і від того, якими темпами та з якою ефективністю буде розвиватися і працювати ця галузь, залежить не тільки її продовольча безпека, а і її суверенітет.

Розвиток сільського господарства для нашої країни завжди був однією із пріоритетних сфер як зовнішньоекономічної, так і внутрішньоекономічної стратегії. Адже перспективний розвиток засад суверенності держави, її продовольчої безпеки забезпечує розвиток багатьох галузей економіки та формує соціально-економічні умови розвитку сільських регіонів [1].

Незважаючи на наявні проблеми та складну економічну ситуацію, Україна являє собою одну із найбільших аграрних держав у світі. Натепер аграрний сектор посідає ведучу позицію в державній структурі економіки країни [2].

Нині в нашій державі приділяється велика увага пріоритетним напрямкам розвитку сільського господарства, зокрема фермерським господарствам, шляхам їх реалізації та інвестиційній привабливості сільських регіонів.

Нині в Україні серед багатьох різноманітних форм господарювання, які наявні в аграрній галузі, фермерські господарства є однією з поширених, ефективних форм господарювання на селі. Також фермерські господарства є представниками малого бізнесу в Україні [3].

Питанням розвитку та функціонування фермерських господарств у нашій державі в своїх роботах приділяли увагу такі вчені та дослідники: П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко, Л.О. Вдовенко, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко та інші, але питання діяльності та розвитку фермерських господарств потребують подальшого вивчення та вирішення.

Постановка завдання. Мета статті – виявити та проаналізувати пріоритетні напрями діяльності та розвитку фермерських господарств в Україні, визначити шляхи їх реалізації та підвищити рівень інвестиційної привабливості регіонів.

Результати дослідження. В умовах реформування та розвитку аграрної галузі серед багатьох різних форм сільськогосподарських підприємств стали активно розвиватися фермерські господарства.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства відповідно до закону [4].

Завдяки створенню фермерських господарств в аграрній галузі було збільшено та створено додаткові робочі місця для населення в сільських регіонах, оскільки більшість сільських жителів нині зайняті в сільському господарстві. Це також сприяло зростанню економічного рівня життя населення, покращенню та розвитку соціальної інфраструктури, а також збільшенню надходжень грошових коштів до місцевих бюджетів тощо.

Ступінь розвитку малих форм господарювання в аграрній сфері впливає на насичення ринку товарами, розширення конкуренції, зростання зайнятості, соціальний розвиток села та сприяє підвищенню економічної ефективності агропромислового виробництва [5].

У нашій країні наявні сприятливі кліматичні та природні умови для успішного та ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, в регіонах України успішно вирощується багато різноманітних сільськогосподарських культур та розвивається багато сільськогосподар-

ських галузей, зокрема рослинництво, овочівництво, садівництво, баштанництво, ягідництво, виноградарство, тваринництво, бджільництво, птахівництво, кролівництво тощо.

Натепер в Україні виробництвом сільськогосподарської продукції займається більше 52 000 суб'єктів господарювання. Серед яких близько 40 000 – це фермерські господарства [6].

У 2015 р. фермерські господарства реалізували 6,6 млн тонн зерна і зернобобових культур; 2,1 – соняшнику; 12,1 – м'яса великої рогатої худоби; 24,0 – м'яса свиней та 12,8 млн тонн м'яса птиці, а також 141,1 млн тонн молока, що порівняно з 2010 р. було більше відповідно на 73,4%, 69,0%, 7,7%, 22,4%, 34% та 58,6% [7].

Але, незважаючи на такі позитивні результати в діяльності та розвитку фермерських господарств в Україні, економічні можливості господарств використовуються ще не повною мірою, тому для їх успішного розвитку та ефективної роботи необхідно вирішити багато питань, а саме приділити значну увагу пріоритетним напрямам розвитку фермерських господарств та шляхам їх реалізації, інвестиційній привабливості сільських регіонів, що дасть змогу забезпечити стабільну роботу та ефективне функціонування цієї форми господарювання в сільському господарстві нашої країни.

Тому найбільшу увагу необхідно приділити передовим технологіям, новинкам прогресу, передовому досвіду нашої країни та інших країн світу, ефективно впроваджувати їх у сільськогосподарське виробництво у разі дотримання та зміцнення таких важливих факторів, як:

- фінансово-економічна підтримка держави;
- зміцнення перспективних агротехнологій, впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів культур, нових порід у тваринництві та птахівництві тощо;
- вирішення проблем нормативно-правових актів;
- впровадження інноваційних рішень у сільськогосподарському виробництві;
- широке впровадження у виробництво ведення органічного землеробства та вирощування еко-продукції;
- переймання та поширення досвіду ефективного ведення сільськогосподарського виробництва за системою «Еко-ферма»;
- створення умов для максимального розвитку торговельної мережі для реалізації фермерської, органічної та еко-продукції тощо;
- залучення інвестиційних та привабливих проектів тощо;
- забезпечення оптимального регулювання цін для продукції такого рівня з метою найбільшого заохочення виробників для збільшення обсягів цієї продукції та виходу на рівень європейських стандартів;
- для широкої популяризації фермерської, органічної та еко-продукції, збільшення впізнаваності брендів цього типу необхідно приділити велику увагу розвитку фермерства в туристичному напрямі та подальшому розвитку гастрономічного туризму, що буде надалі сприяти популяризації та інвестиційній привабливості сільських регіонів, тощо.

Адже від того, за допомогою яких механізмів та інструментів буде здійснюватися державне регулювання пріоритетних напрямів розвитку і буде залежати ефективна робота фермерських господарств у цьому напрямі загалом.

Вітчизняний аграрний комплекс формує 12% вітчизняного ВВП і забезпечує близько 40% усіх валютних надходжень. Тому підтримка АПК залишається серед головних урядових пріоритетів і в бюджеті-2019:

- 1 млрд гривень – на розвиток фермерських господарств;
- 1,38 млрд гривень – на здешевлення придбання вітчизняної техніки;
- розвиток тваринництва – 4 млрд гривень;
- розвиток хмелярства, закладка молодих садів та виноградників – 400 млн гривень [8].

Виробництво чистої від хімікатів, консервантів, стимуляторів сільгосппродукції переважають в Україні з модного дивацтва на перспективний бізнес. Причому українські аграрії активніше за всіх в Європі нарощують біовиробництво. Це стало можливим з двох причин:

- по-перше, в Україні багато великих земельних господарств, що залучають міжнародних трейдерів;
- по-друге, у більшості країн органічне землеробство досягло 5–10%, а в Україні це 1%, тому є тенденції для його розвитку;
- по-третє, вихід органічної продукції на міжнародні ринки буде забезпечувати заробіток валюти.

В Україні працює 15 сертифікаційних центрів, які сертифікують продукцію органічного землеробства.

Нарешті, це перспектива: органічне харчування в багатьох країнах прирівняне до національної ідеї. У Німеччині з більш ніж 15 млн га сільгоспземель 1 млн га (6,4%) працюють в органіці. В Україні з більш ніж 40 млн ріллі тільки 393,4 тис. га – під органікою [9].

Україна перебуває на верху переліку країн з найбільшими ділянками земель для виробництва органічної сільгосппродукції, але межа можливого ще не досягнута.

1. В Австралії площа, відведена під органічні сільгосппродукти, –17,150 тис. га, що становить 4,2% частки земель, відведених під органічні сільгосппродукти, в загальній площі сільгоспземель.

2. Аргентина – 3,191 тис. га – 2,3%;

3. США – 2,178 тис. га – 0,6%;

4. Китай – 2,094 тис. га – 0,4%;

5. Іспанія – 1,610 тис. га – 6,5%;

6. Італія – 1,317 тис. га 10,3%;

7. Франція – 1,061 тис. га – 3,9%;

8. Німеччина – 1,061 тис. га – 6,4%;

9. Уругвай – 931,0 тис. га – 6,3%;

10. Канада – 869,2 тис. га – 1,3%;

12. Польща – 662,0 тис. га – 4,3%;

21. Україна – 393, 4 тис. га – 1,0% [10].

Абсолютний чемпіон у цій номінації – Австралія, де органікою зайнято 17,2 млн га, чемпіон Європи – Іспанія з її 1,6 млн га, у Східній Європі – Польща – 662 тис. га. У розвинутих країнах близько 10% від усіх сільгоспощ віддані під біопродукцію. В Австрії – 19,5%, в Італії – 10,2%, в Україні – 1% [11].

В Україні успішно створюються і працюють зараз сучасні еко-ферми з виробництвом еко-продукції рослинництва, ягідництва, тваринництва, птахівництва, кролівництва, виробництва м'яса равликів, високоякісних сирів тощо.

Зокрема, на Львівщині широкою популярністю користується продукція сироварні «Еко-Газда»; у Закарпатській області – ф/г «Тізеш», яке виготовляє м'ясну продукцію під ТМ «Угочанський смак» та соки і лекварі (традиційне угорське варення за спеціальним рецептом) під ТМ «ПанЕко»; «Селиська сироварня» та еко-ферма «Зелений Гай», де виготовляють козячий сир, м'ясну продукцію, соки та грибні продукти; на Івано-Франківщині – це козина ферма «Зелений Яр» та кооператив «Чиста флора», де виготовляють фіточаї [12].

У Київській області створена та успішно працює сучасна птахоферма в господарстві «Фермерський двір», де виробляють еко-птицю.

На цій фермі живе близько 12 тис. фермерських курчат. Усі вони – на спеціальному раціоні. Без антибіотиків і прискорювачів росту. За день забійний цех на фермі переробляє до 2 тис. курок, це приблизно 1 тонна живого м'яса [13].

У Вінницькій області успішно працює ферма «Еко-равлик», де виробляється новий продукт – м'ясо равлика.

Частину равликів, які відправляє «Еко-равлик», ферма вирощує сама, а частину – сезонні працівники збирають у лісах Хмельницької та Вінницької областей [14].

На Миколаївщині фермер успішно виробляє еко-брикети з соломи.

У Миколаївській області з'явилося виробництво паливних брикетів, сировиною для яких служить звичайна солома зернових культур, про це повідомляє АгроЮг. Таку технологію виробництва намагається розвинути голова фермерського господарства «Агроком» Денис Кисельов, для якого натеper пріоритетним у роботі стало впровадження і застосування сучасних тенденцій у використанні поновлюваних джерел енергії. В брикети не додають жодних в'язучих і клейких елементів, що робить його екологічним продуктом у використанні. А тепловіддача 1,5 тонни брикетів еквівалентна тонні вугілля [15].

Велику увагу необхідно приділяти популяризації фермерської та еко-продукції шляхом взяття українським фермерством курсу на пріоритетний туристичний напрям.

Фермери зможуть популяризувати свою продукцію, збільшити впізнаваність свого бренду, ближче познайомитися зі своїми потенційними клієнтами, дізнатися їхні смаки, можливості та бажання, а також для виробників це – додатковий заробіток, оскільки туристи можуть придбати продукцію на місці та в майбутньому замовляти її. Розвиток фермерства у туристичному напрямі ще і допомагає розвинути місцевість та збільшує надходження у місцеві бюджети [16].

Уже багато фермерів Карпатського регіону активно працюють над розвитком гастрономічного туризму.

Виробники за сприяння громадської спілки «Карпатський смак» об'єдналися навколо ідеї популяризації своїх продуктів, розвитку територій, формування культури споживання натуральних продуктів і планують організовувати дегустаційні тури. Це перша ініціатива в Україні такого типу, коли не туроператор визначає маршрут для туристів, а самі виробники займаються організацією поїздок [17].

На маленьку еко-ферму «Зелений Гай», яка є частиною європейського кооперативу «Лонго Май», возять екскурсії. Закарпатському французу вдається органічно поєднувати виробництво сільгосппродукції і туристичний бізнес [18].

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що фермерські господарства мають низку переваг перед іншими формами господарств, які є в аграрній галузі. Так, фермерські господарства можуть змінювати асортимент у вирощуванні продукції, швидко реагувати на зміни в попиту продукції на ринку тощо.

Для більш успішного, перспективного розвитку фермерських господарств необхідно застосовувати конкретні заходи для вирішення питань із забезпечення стабільної роботи фермерських господарств, забезпечувати справедливі конкурентні умови, долучати позитивний досвід інших країн, які будуть сприяти подальшому перспективному розвитку фермерських господарств, покращувати привабливість та зацікавленість фермерських господарств в інвестиційному кліматі [19].

Запорукою успішної роботи фермерських господарств є практичне забезпечення доведення продукції до міжнародних стандартів та вихід на міжнародні ринки, в тому числі фермерської, органічної та еко-продукції.

Також сприяти, підтримувати та збільшувати кількість еко-підприємств з метою максимального збереження навколишнього середовища та охорони природних ресурсів України.

Список використаних джерел:

- 1, 2. Попова О.В. Перспективи розвитку сільського господарства в Україні, наявні проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. № 1/2018.
- 3, 19. Попова О.В. Перспективи розвитку фермерських господарств в Україні, правові аспекти та державне регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права* № 3/2018.
4. Закон України «Про фермерське господарство». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 45. С. 363.
5. Табінський В.А., Колесник Є.О., Сіліна Ш.С. Аналіз стану фермерських господарств в Україні. *Економічні науки "Young Scientist"*. № 6 (33) June, 2016.
6. Голубев А. Фермерські господарства України: тенденції розвитку та економіко-соціальної сутності. *Вісник АПСВТ*, 2017, № 1.
7. Регіони України проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ : Знання України, 2005.
8. Романівська РДА. URL: rrda.gov.ua.
- 9, 10, 11, 14. Фі.новости. Чиста справа. Органічні продукти завойовують ринок України. URL: finance.ua.
- 12, 16 17. Кузьо Н. Фермерський тренд 2018 року – дегустаційні тури. URL: Grow How.in.ua.
13. Леденьов А. Де в Україні виробляють еко-птицю. URL: biz.lv.ua.
15. На Миколаївщині фермер виробляє еко-брикети з соломи. *Журнал «Екологія підприємства»*. URL: ecolog-ua.com.
18. Яковлева Н. Як француз організував на Закарпатті еко-ферму, а селянин – біологічну очистку виробничих стоків. URL: ecotown.com.ua.